

MTBT KÖNYVTÁRI ADATLAP

nyilvántartási szám: 377

Szerző:	Papp Adrienn
Cím:	Török fürdők régészeti emlékei Magyarországon
Eredeti cím:	
Fordította:	
Sorozatszerkesztők:	Benő Elek, Jeren Erzsébet, Kovács Gyöngyi, Laszlovszky József
A kötet szerkesztője:	Kovács Gyöngyi
Kiadás helye és éve:	Budapest, 2018.
Kiadó:	Archaeolingua Alapítvány MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete
Oldalszám:	154
Nyelv:	magyar
Copyright:	A szerző és az Archaeolingua Alapítvány Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézete
ISBN:	978-615-5766-05-3
HU ISSN:	2498-5600
Elektronikus változat:	
Példányszám a könyvtárban:	1
A kötetet Mányoki János adományozta a Magyar-Török Baráti Társaságnak 2019-ben	

A Hereditas Archaeologica Hungariae az Archaeolingua Alapítvány és a Magyar Tudományos Akadémia Bölcsészettudományi Kutatóközpont Régészeti Intézetének közös könyvsorozata.

TARTALOMJEGYZÉK

I. BEVEZETÉS	7
II. A TÖRÖK FÜRDŐK TÖRTÉNELME	9
III. A TÖRÖK FÜRDŐK TÁRSADALOMTUDOMÁNYI ÉS TÖRTÉNELMI BIRÓDALOM	11
IV. A TÖRÖK FÜRDŐK HÓDOLTSÁG MAGYARORSZÁGON	13
V. AZ ISZLAM ÉPÍTÉSZET VIRÁGKORA	17
A dzsami	19
Az iskola (medresze)	22
A karavanszeráj (hán)	22
A kolostor (tekke)	23
A síremlék (türbe)	23
A palota (szeráj) vagy lakóház	24
Épületegyüttesek (külliye)	24
Egyéb építmények	26
VI. OSZMAN ÉPÍTÉSZET A HÓDOLTSÁGBAN	27
VII. A TÖRÖK FÜRDŐK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI	33
A török fürdők felépítése	33
Gőzfürdők - termálfürdők	34
Közfürdők - magánfürdők	36
Ikerfürdők	36
A fürdők típusai építészeti elrendezésük alapján	37
Nyitott fürdők - épített fürdők	38
A klasszikus kori török fürdők megjelenése	39
VIII. A TÖRÖK FÜRDŐK HASZNÁLATA	41
IX. MAGYARORSZÁGI TÖRÖK FÜRDŐK	43
A török fürdők társadalmi és gazdasági szerepe	48
A török fürdőépületek jellemzői	52
Előcsarnok	54
Langyos helyiségek	56
Illemhely	56

Forró helyiség	57
Különfürdők	60
Vízkezelési rendszer	60
Diszítés	63
Világítás	65
Alaprajzi változatosság	66
A magyarországi fürdők helye az oszmán építészetben	68
VIII. A FÜRDŐK KUTATÁSÁNAK TÖRTÉNETE	73
IX. A MAGYARORSZÁGI TÖRÖK FÜRDŐK ÉPÍTÉSZETI EMLÉKEI	77
Ma is működő török fürdőink	77
Rudas fürdő, Buda	77
Császár fürdő, Buda	84
Rác fürdő, Buda	91
Király fürdő, Buda	98
Látogatható fürdőromok	103
Válide szultán fürdő, Eger	103
Ikerfürdő (Güzeldze Rüsztlem pasa fürdője?), Székesfehérvár	106
Memi pasa fürdő, Pécs	108
Korlátozottan látogatható fürdőromok	111
A pasapalota magánfürdője, Buda	111
Termálfürdő (Szokollu Musztafa pasa fürdője?), Esztergom	114
Termálfürdő, Esztergom	116
Feltárt, de visszatakart fürdőromok	118
Ikerfürdő (Rüsztlem pasa fürdője?), Pest	118
Tojgun pasa fürdő, Buda	121
Ferhád pasa fürdő, Pécs	123
Gőzfürdő, Babócsa	125
A parancsnok palotájának magánfürdője, Babócsa	126
RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE	127
JEGYZETEK	128
IRODALOM	133
GLOSSZÁRIUM	141
KÉPEK JEGYZÉKE	144
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS	155

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

A magyarországi török fürdők különleges helyet foglalnak el a hazai régészeti emlékanyagban. Olyan emlékeket jelentenek, amelyeket ma is eredeti funkciójukban használunk és - elsősorban a mai Budapestben - a modern fürdőkultúra részének tekintünk. Ugyanakkor ezek az épületek nem csupán a megpihenés és testi felüdülés helyszínei, hanem egyszersmind történelmi dokumentumok, egy korszak, egy kultúra emlékei. A magyarországi török hódoltság sok tekintetben a magyar történelem szomorú és pusztulással teli időszak. Ugyanakkor számos olyan kulturális örökségünk van, akár a mai hétköznapi életben is, amely a hazánkat ekkor ért külső hatásokra vezethető vissza. Elég, ha csak a fürdő- vagy éppen a kávékultúrára gondolunk.

A középkori magyar termálvizes fürdők helyén sokkal nagyobb számban létesültek török fürdők, meleg víz források hiányában pedig fűtéssel ellátott hódoltság kori fürdőépületek, mint ahogy azt épített örökségünk fennmaradt emlékeiből gondolhatnánk. Sok esetben a régészet hozta felszínre ezeket a maradványokat, vagy bizonyította, hogy modern épületekben is rejtőznek még török kori részletek. A magyar műemlékvedelem és a régészeti kutatás nemzetközi összefüggésben is fontos eredménye, hogy számos emléket megőrzött, feltárt, vagy legalább dokumentált. Különösen az írott források elemzésével összekapcsolt épületrégészeti-műemléki feltárások jelentettek fontos előrelépést. Ez természetesen nemcsak a fürdőkre vonatkozik, hanem a vizsgált korszak más jellemző épületeire, a dzsámikra, minaretekre és türbékre is.

A Magyarországon több évtizeddel ezelőtt lendületet vett oszmán-török régészet vizsgálódásainak újabb lökést adott, hogy az elmúlt bő egy évtizedben számos fontos fürdőépület felújítására és ezen keresztül régészeti feltárására került sor. Ez egyben arra is lehetőséget ad, hogy összefoglaljuk mindazt a tudást, amelyet a 17. század vége óta felhalmoztak az épületek első felmérői, a műemléki védelmet és felméréseket szorgalmazó építészek és kutatók, a nem csekély nehézséget támasztó írott forrásanyaggal megbirkózó történészek generációi és a régészeti ásatások szakemberei. A magyar régészeti örökséget bemutató könyvsorozatunk szerkesztőinek ezért esett erre a témára a választása. Az emlékanyag kitűnően megjeleníti, miként lehet egy épület egyszerre örökségünk kiemelkedő emléke és a mai hétköznapi élet része. A fürdők ismertetése azonban nemcsak a rájuk vonatkozó főbb történelmi adatok, építészeti jellemzők és az ásatások során előkerült jelenségek leírását jelenti, hanem olyan összefüggésekre is rávilágít, amelyek ennek a történelmi periódusnak számos jellemző vonását illusztrálják.

A Sorozatszerkesztők